

הוא היה הראשון: על המוזיקאי צבי ניסן גולומב

אליהו הכהן

כמאה וחמישים שנה חלפו מאז ראשית חיבת ציון, ועדיין לא נשלמה הצבת היד לאותם יחידי סגולה שהיו בעלי זכות ראשונים בהפצת תורת הזמרה והנגינה בשפה העברית ובתיעוד הלחנים הראשונים של שירי הזמר העבריים. אחד הנחשונים האלה, שנשכח פועלו, היה צבי ניסן גולומב (1853–1934), שללא ספק זכאי להתכבד באצטלה זו.

צבי ניסן גולומב (1853-1934)

מקור: זלמן רייזען, לעקסיקאָן פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור, א, וילנה 1926, עמ' 466

חייו ופועלו

גולומב היה משכיל יהודי, סופר ומוזיקאי, שחי ופעל כל ימיו בוויילנה. אביו היה רב ומלמד, שלימד אותו מקרא ותלמוד. אחר כך עבר גולומב לשיבת וילקומיר, שם נטה לבו להשכלה. גולומב הצעיר הושפע מלילינבלום, שהתחיל להתנתק מכבלי הדת. אביו של גולומב, שהבחין בכך, השיאו בגיל צעיר שמא יצא לתרבות רעה.

לאחר שהתנסה בתור מורה ומלמד דרדקים, החל גולומב לעבוד בתור מגיה בבית הדפוס הנודע של האלמנה והאחים ראם, וגמע סיפורי חסידים. את ראשית ידיעותיו במוזיקה רכש ממורה לנגינה, פאסינאק שמו, שהדריך בביתו ילד בן עשר, שהפליא לנגן בכינור על במות. גולומב לימד את הילד עברית, ובתמורה קיבל מפאסינאק שיעורים בתורת הנגינה. הוא התפרנס מהוראת נגינה בכינור ומניסוח כיתוב למצבות, ותוך כדי כך החל את פעילותו היוצרת בשדה הספרות והמוזיקה.

את מפעלו הספרותי והמוזיקלי החל אפוא גולומב בתור כנר חובב, חסר השכלה מוזיקלית פורמלית, ומכאן שהיה אוטודידקט מושבע. יוצר פורה היה צבי ניסן גולומב. תנובתו המוזיקלית החלוצית של צבי ניסן גולומב התפרסה על פני שש שנים בלבד (1883–1889). לעומת זאת פעילותו הספרותית נמשכה עשרות שנים, שבמרוצתן פרסם כעשרים ספרים בעברית וביידיש, בהם אנתולוגיה ספרותית, לקסיקון שמות אנשים ונשים, ספרי לימוד, משלי חכמים, ספר ביידיש על הבורגנות, ספר על זכויות נשים, ראשון מסוגו ("משפט הבנות"), מקראה עברית ששמה "להקת נביאים", ספר על המילים העבריות שנקלטו בשפת יידיש ("מילים בלשוני"), "קריות ספר" – ספר מסע בארבע ערים, ורשה, וילנה, גרודנו וביאליסטוק. ספר הלימוד הראשון שחיבר **חדר לתניקות של בית רבן** קצר שבחים מפי יל"ג. גולומב פרסם מאמרים רבים בעיתוני התקופה, **המליץ**, **הצפירה**, **הלבנון** ועוד. באחרית ימיו השתכן בבית אבות בוויילנה, והשאיר אחריו כתבי יד של ספרים שלא זכה להשלים.

תרומת גולומב בתחום המוזיקה

תרומתו החלוצית בתחום המוזיקה באה לידי ביטוי בשתי יזמות חשובות:

1. חיבור ספרים בעברית בתורת המוזיקה במאה ה-19.
2. חשיפת התווים של שירי זמר עבריים מוקדמים.

גולומב היה הראשון שתיעד בספריו את הצלילים שליוו את ההתעוררות הלאומית היהודית במאה ה-19. הוא חשף לראשונה את התווים של צרור שירים ראשון מאוצר הזמר העברי שבחיתוליו. השירים הראשונים האלה, מעטים במספר, שחוברו עוד לפני שבצבצו ניצני התחייה הלאומית, הם שבישרו את תחילתו של הזמר העברי המתחדש. בתוך זמן קצר היו לאבני יסוד של זמרת חיבת ציון, ובמשך עשרות שנים הזינו את התנועה הציונית שקמה בעקבותיה.

מנצח בנגינות

גולומב היה הראשון שחיבר ספרי לימוד עבריים בתורת המוזיקה וההרמוניה בעברית וביידיש גם יחד. ספרו הראשון **מנצח בנגינות** ראה אור בוויילנה בשנת תרמ"ג (1883), בראשית תקופת העלייה הראשונה. המחבר הועיד אותו, בלשונו, למען "יאר נתיב בחכמת הנגינה ולדעת לנצח בנגינות, לפרוט,

לנגן, ולזמר שיר". חמשת פרקיו של הספר מעידים על מגוון התכנים שביקש גולומב להקיף בספרו, ואלו הם:

1. תולדות הניגון, פעולתה וחיין ערכה, אספת מילותיה ומבטאיה, הוראת ציוני אותיותיה, שמות חכמי המזמרים והמנגנים.
2. כלי שיר ומזמרות, לדעת שמותם, תכונתם ופעולתם במקהלות נוגנים.
3. תורת הניגון לכל חוקותיה ומשפטיה, פרטיה ודקדוקיה.
4. בית ספר ללימוד מלאכת הניגון מתוצאות מדרגות הנגינות ואופן מערכותיה, ופסוקי דזמרה להתחנך לזמר ולנגן, ורוח הזמרה אשר לעמים שונים.
5. שירי זמרה, לזמר שירים עם הנועד להם, ושירת היכל, מנגינות כל נדרי ועוד.

בפתח הספר, שנועד להקנות מושגים ראשונים במוזיקה לקוראי עברית ויידיש, גולל המחבר בקווים כלליים ובלשון נמלצת את התפתחות המוזיקה בישראל ובעמים. לאחר מכן ייחד פרק לתיאור כלי המוזיקה ולביאור מושגים במוזיקה בליווי עיטורים. את החומר התאורטי המחיש באמצעות הדגמות צליליות בתווים, בהן שירי עם מרוסיה, מפולין, מגרמניה ומצרפת, וזמירות חסידים. ואילו הפרק החמישי בספר "אסיפת שירי זמרה" הוא הפרק החדשני, ובו חושף גולומב את התווים של שני שירים עבריים קדם ציוניים, "דל מבין" ו"החמלה", שחיבר בן עירו וילנה המשורר אד"ם הכהן לבנסון, אביו של מיכ"ל. זהו בעצם פרסום ראשון של תווי שירים אלו מאמצע המאה ה-19, הנמנים עם שירי החול העבריים המוקדמים, שהושרו בפי יהודים במזרח אירופה, בימים שבהם היה אוצר השירים והזמירות בלשון העברית מבוסס כמעט כולו על שירי קודש.

СБОРНИКЪ ПѢСЕНЪ.

אספת שירי זמרה

דל מבין א)

טעמפּאָ אַלעגראָ

p אָש-אַל ל-מַה ע-שִׁיר ש-מַה לו רב עֵינַן לו רב קִינַן וּא-נִי ע-נִי אַל-נִשְׁנִי ר-ק בַּע-מְלִי-
 שֶׁת גּוֹר-לִי אֲךָ הוּא יִהְרַד לֹא י-בּוֹת הוּכֹנֵנּוּ נִפְרָד אֶל כָּל רוּחַ וְאֲנִי שְׁלֹו אֵינן פֶּה-ד א-נִי וְעַמְלֵי י-הֲד.

ההלה ב)

קאַנטימאָ אַדאַנְטֵאָ

f הוּא אֲךָ שׁוֹד ו-- ה-י ה-ב-ט לא או-ס-לה ה-ה מו מעי המו כל-ב-בי ל-הין
 הוּא ל-בִּי ל-בִּי נֶשְׁ-שִׁי בְּכ-ה-לֹה וּבְכָל-יוֹ הִי אִי-ס-ה ה-ש-ה ה-ה-הין
 אָ-נִי סִמְכּוּ-נִי פֶן אִימָס כ-מִיִּם הִמְלֵה אֶנּוּ כִי מִזְבֹּנֹת ה-ש-מִיִּם.

ההלה ג) 16

דאָלצָ, טעמפּאָ אַדאַנְטֵאָ

p עַל אִם ה-דֶּרֶךְ ש-מַה מִּהְגוּל לֹה שׁוֹשֶׁנֶה הַכְּלִי-לֹה עִי-נִים נֶה-דֶּת מִסְעֵר
 ע-לִי ה-נו-ב-לֹת שׁוֹכֶבֶת פֶּה-מִיִּם וְהִיא מִתְחַנֶּנֶת לְכָל גּוֹ-ס-ע
 אָ-נִי אִי-שִׁים הַנּוֹנִי! שְׁמֵרוּ צִעֵדֵי-כֶם אוֹתִי מִנְּגוּ ע-פֶן ב-ר-גִּל הֶרֶם-סוֹנֵי.

א, ב, ג) בהשירים האלה הנגינות נקראות מהימין בקריאת העברי (השנים הראשונים הם משירי אדם ב'ע מספרו שישק)

"דל מבין" נכלל במחברת הראשונה של "שירי שפת קודש" (1842), אסופת שיריו של אד"ם הכהן. הוא משירי הזמר העבריים הראשונים שהעלו על הפרק נושאים של חברה ומעמד, עושר ועוני. פרופסור יוסף קלוזנר, חוקר הספרות העברית, הפליג בשבח השיר והמליץ לכלול אותו בספרי הלימוד. לאורך השיר מבקש המחבר לשכנע את קוראיו כי טובים ומאושרים חייו של העני דל האמצעים מאלה של העשיר עתיר הנכסים והדאגות. את הרעיון ממצה אד"ם הכהן בפתגם מחורז שהציב בתור מוטו בראש שירו: "במותר העשיר יגלה חסרונו, ובמחסור העני ימצא יתרונו":

אָשְׁאֵל לְמָה
 עֲשִׂיר שְׁמָה
 לו רב עֵינָן
 לו רב מְנָן
 וְאֲנִי עָנִי
 אֵל נְשָׁנִי,

רק בעמלי

שֶׁת גּוֹרְלִי? -

אֶף הוּא יִתְרַד,

לֹא יָנוּחַ,

הוֹנוּ נִפְרַד

אֵל כָּל רוּחַ;

וְאֲנִי שְׁלוֹ אֵין פֶּחַד,

אֲנִי וְעַמְלֵי יַחַד!

רוב השירים של אותה עת היו מרובי בתים. השיר "דל מבין" כולל לא פחות משלושים ושישה בתי שיר. הוא הושר בארץ בפי חלוצי העלייה הראשונה, אך אין לו כל חותם בימינו. הוא לא שודר מעולם באמצעי התקשורת, ולא ידועה כל הקלטה שלו, אף כי הותאמו לו במרוצת השנים שני לחנים. לכן נודעת חשיבות ליזמתו החלוצית של גולומב לחשוף בספרו את תווי הלחן הראשון של השיר. התמזל מזלי שלפני כיובל שנים ראינתי במזכרת בתיה את איתן נימן ז"ל, יליד הארץ, שהעיד כי בימי נעוריו במושבה נהג לשיר את "דל מבין". הקלטתי מפיו באותו מעמד צלילים אחדים שזכר.

"החמלה", השיר השני של אד"ם הכהן שאת צליליו הביא גולומב, מכיל מאה בתים. אפשר לראותו השיר העברי הראשון שקידש מלחמה על ההתאכזרות אל בעלי החיים. שוחרי הצמחונות כמו גם אגודת צער בעלי חיים יסמכו ידם על כל מילה בו. השיר בנוי בחמישה חלקים בעלי צד שווה: כל אחד מהם עוסק בהתאכזרות מסוג אחר. החלק הראשון עוסק באכזריות החיות עצמן, הטורפות זו את זו. השני דן ברותחין את התאכזרות האדם אל בעלי החיים. השלישי תוקף את התאכזרות האדם לאדם. הרביעי מעז פנים על התאכזרות האל אל האדם. החמישי והאחרון מקונן על אי הצדק בעולם.

את השיר הזה במלואו נהגו לדקלם בכינוסים ובמפגשים, אך רק בתים ספורים ממנו הולבשו בצלילים שהביא גולומב בספרו. כאמור, שיר זה נעדר מכל שירוני הזמר העברי, ואזכורו בספרו של גולומב הוא אחד ויחיד בספרות המוזיקלית העברית. להלן הבית הראשון, שמביא גולומב בספרו:

הוֹי אֶף שׁוֹד נְהִי! הִבֵּט לֹא אוֹכְלָה,

הִמוּ מְעֵי הִמוּ, בְּלִבִּי לַחֲזֵן;

הֵה, לְבִי לְבִי! הֵה נִפְשֵׁי נִבְהָלָה!

וּבְכִלּוֹתַי אֵיפָה פֶּשַׁה מִמְחֵן;

אָנָּה סְמִכוֹנִי, פֶּן אֲמַס כְּמִים,

חַ מְ לֵ הֵ אֲנִי מִבְּנוֹת הַשָּׁמַיִם.

ואחריו הבית הראשון מחלק ב:

גם האדם הזה לו כר ופרי,
ובשר נפש חיה לאכול לוקח;
לאֲלֵפִים, לְרִבּוֹת, הוּי תוֹךְ וּמְרִי!
יֻכְּלְמוּ יוֹם יוֹם אֶל בֵּית מִטְבֵּחַ;
בְּעִשׂוֹת זֹאת מֵאֵז לֹא יִחְשְׁבֶנָּה פֶשַׁע,
פִּי כֵן יִמְתַּק כָּל מֵר, יִצְדַּק כָּל רִשְׁעַ.

[...]

מדוע אין שופטים על זאת בארץ?

עינינו הרואות כי תוקפו של השיר לא פג גם בימינו.

בספרו **מנצח בנגינות** הביא גולומב בפרסום ראשון גם את תווי השיר "השושנה" ("על אם הדרך") של אליקום צונזר. כך יכולים אנו להתוודע אל גרסה מוקדמת של לחן השיר הנפוץ הזה כפי שהושר במזרח אירופה בראשית שנות השמונים למאה ה-19. גרסה זו שונה מזו שרווחה בארץ בתקופת היישוב, והושרה בביצוע המקהלה של סמינר לוינסקי לגננות בהדרכתו של יצחק אדל, ואחר כך הוקלטה מפי הזמרת נחמה הנדל. לצד התווים מביא גולומב את מילות השיר במלואן בניקוד מלא ומעיר בחן: "שיר יסודתו בשירי עם להחכם צונזר נ"י והצגתיו לנצח בנגינותי באשר כי אהבת הלאום נוססה בו".¹

למעין בתווים אלו מזומנת הפתעה: תווי שלושת השירים הנזכרים הודפסו מימין לשמאל, ולא כמקובל משמאל לימין. חידוש מרענן זה הנהיג גולומב כדי להקל את קריאת המילים העבריות הרשומות מתחת לתווים, שלא כמו בצורה המסורבלת שבה הן נכתבות כשהתווים מודפסים כנהוג משמאל לימין. בכך קדם גולומב למלחין ולחוקר המוזיקה העברית אידלסון, שנוהגים לראותו מי שהנהיג לראשונה בספריו את היפוך הכיוון של התווים. אמנם בהקדמה לספר השירים שכינס בארץ הודה אידלסון שבהיפוך הכיוון קדמו לו "המנגנים הערביים", אך לא הזכיר את שמו של גולומב, שהוא בעל זכות הראשונים לשיטת כתיבה זו בשירי זמר עבריים.

¹ עיינו מאמרי "על אם הדרך" - סיפורו של השיר 'השושנה', **חדשות בן עזר**, גיליון 283 מיום 1.10.2007.

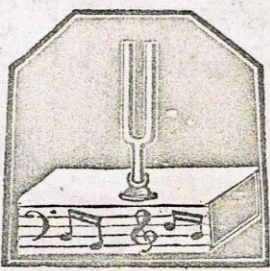
עוד שיר משירי העלייה הראשונה שמביא כאן גולומב על כל עשרים בתיו ובליווי תווים הוא השיר ביידיש "דער צימבל שטאָט דעם האַרץ" ("הַנְּבֵל והעוגב"), המיוחס לסופר צבי גרשוני (1844–1897), יליד וילנה, שהשתקע לימים בארצות הברית. בארץ הושרו רק שלושה מתוך עשרים הבתים של השיר המקורי, שתורגמו לעברית ונדפסו בספר השירים שהוציא אברהם צבי אידלסון בירושלים בשנת תרע"ב (1912) בשם **הנודד**. אמנם אידלסון זקף את המילים ואת הלחן לאליקום צונזר ואת התרגום למרדכי צבי מאנה, אך לקביעה זאת לא מצאתי כל אישוש. במהדורה העדכנית של שירי צונזר שיצאה בארצות הברית בעריכת מ' שכטר (1964) לא מופיע שיר זה, ובכתבי מאנה אמנם מופיע שיר מתורגם ששמו "הנודד", אך הוא שיר אחר לחלוטין.

מְנִינָה בְּנֵינָה

**יאיר נתיב בחכמת הנגון ולדעת לנצה בנגינות
לפרט, לנגן, ולזמר שיר.**

יכלכל חמשה עינים, בחכמת הנגון הכי נכבדים:

<p>א תולדות הנגון פעולתה והין ערכה, אספת מלותיה ומבטאיה, הוראת ציוני איותיה, שמות ותמונות חכמי המנגנים והמנגנים בישראל ובעמים; כל אלה ומלאו תעורת, ל ע ק א ו ל מ ו י ק א .</p> <p>ב כלי שיר ומזמרות, ללמוד לדעת שמותם, תכונתם, ופעולתם במקלה נוגנים, כלם מצוירים פתוחי הותם למלא מקום ספר, ק א ט ע כ י ז מ ו ס .</p>	<p>א תורת הנגון לכל הקותיה ומשפטיה פרטיה ודקדוקיה כמשפט ספר, מעאריא דער מוזיק.</p> <p>ב בית ספר ללמוד מלאכת הנגון מתוצאות מדרגות הנגינות ואופני מערכותיה, ופסוקי דומרה להתחנך לזמר ולנגן ומרוח הזמרה אשר לעמים שונים; והוא במקום, ש ו ל ע .</p> <p>ג שירי זמרה, לזמר שירים עם הנגון הנועד להם, ושירות היכל כנגינות כל נדרים כפי הנגון המורשה לנו מדור דור .</p>
--	---

פְּלִימְוֵי חֵינֵי
(ישעיה ל"ח, כ"א)

וּנְיִנְוֵי חֵינֵי

קָבַר הוּבָא לְדַפּוּס מֵאֵת
צְבִי נִיסָן בְּאֵת אֱלִיהוּ גֵּא לֵא מֵב .

וּוִילָנָא

בְּדַפּוּס ר' אֲבֵרָהָם צְבִי קֶאצִּינְעֵלִינְבוִינְעָן נ"י .

שְׁנַת תִּרְמ"ג ל'פ"ס

זמרת יה

ספרו השני של צבי ניסן גולומב בהוראת מוזיקה, ובלמוד הרמוניה בפרט, יצא בשנת תרמ"ה (1885) בשם **זמרת יה**. גם ספר זה כקודמו הוא דו לשוני: עברית ויידיש זו לצד זו כדי להגדיל את תפוצתו. יידיש

הרי הייתה שפתם של רוב קוראיו. בפתח הספר מופיעה רשימה מכובדת של מנויים שביקשו לרכוש את הספר עוד לפני פרסומו (פרה-נומראנטען), בהם סופרים וחוקרים (ד"ר אברהם אליהו הרכבי, זלמן

אפשטיין, יששכר איש הורוויץ), רבנים, שליחי ציבור וחזנים, יותר משמונים במספר. בספר הזה המשיך

גולומב את מפעל החשיפה החלוצי של תווי השירים העבריים המוקדמים, כשהדפיס לראשונה את התווים של שני שירי ציון שקדמו לחיבת ציון, והיו לימים לנכסי צאן ברזל של השירה הציונית:

השיר האחד הוא שירו של מאיר הלוי לטריס "יונה הומיה", שנכתב עוד בשנת תקפ"ד (1824), יותר מיובל שנים לפני העלייה הראשונה. על פי עדות מחברו, השיר התפשט בתפוצה היהודית עוד במחצית הראשונה של המאה ה-19, והושר בפי מקהלות וחזנים. השיר השני הוא שירו של הרב מרדכי הוכמן "ציון ציון, עיר אלהינו", שחובר בשנות השישים של המאה ה-19, ומאז נפוץ בעילום שם בקהילות רבות, ורק בחלוף עשרות שנים נחשפה זהות מחברו.

באחד מפרקי הספר **זמרת יה** מציג גולומב ניסיון ראשון של חיבור מילון עברי למונחי מוזיקה לועזיים, או בלשונו "ספר מילי לועז על כל מוצא פי חכמת הניגון". העברית המליצית ששימשה את גולומב בבואו להצמיד מונחים עבריים למונחי המוזיקה שבלשון הלעז מעוררת התפעלות אין קץ. הגם שעלולים אנו היום, ממרחק של מאה ושלושים שנה, להעלות חיוך על שפתותינו, ואולי אף לגחך לנוכח נפתולי ההסברים שגולומב מתפתל בהם, הרי ניסיונו הנועז להעניק לבוש עברי למושגי העולם הגדול בשעה שלשון הדיבור הקולח הייתה יידיש בעיקרה, ראוי לכל שבח. במידה מסוימת עוטה כאן גולומב את הגלימה של מחיה לשון הקודש המוזנחת. להלן כמה דוגמאות על קצה המזלג:

קול הסופרן הוא "הקול הרם והנישא אשר מרומים ישכון בגרון הנשים והילדים". ל"קאמערטון", האבזר שמצמידים לאוזן כדי לשמוע את צליל הטון "לה", קרא "מזלג מודד רום הקול". דרך אגב, הפרופ' הרי גולומב, שכנראה איננו בן משפחתו של צבי ניסן גולומב, חידש הגדרה עדכנית יותר לאבזר זה: "לה באוזן". כמו כן, את המושג "קקופוניה" הגדיר גולומב: "את אשר תחרשנה אוזניים לקול המון נגינות בלתי מסודרות", ואת המונח "קפלה" הגדיר "עדת נוגנים אשר מזמר משכיל ישים עליהם משטרו". אכן, עברית בבתוליה, אך ההסברים חגיגיים ונהירים דיים.

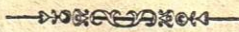
ИЗОБРАЖЕНИЕ КЛАВИАТУРЫ ВЪ 6 ОКТАВЪ.
ABBILDUNG DER CLAVIATUR.
אבבילדונג דער פיאנע קלאוויאטור מיט נאָטען פון 6 אָקטאווען.

דעקסטע אָקטאווע סינפטע אָקטאווע פינערטע אָקטאווע דריטע אָקטאווע צווייטע אָקטאווע ערסטע אָקטאווע

The image shows a historical musical manuscript page. At the top, there are three titles: in Russian 'ИЗОБРАЖЕНИЕ КЛАВИАТУРЫ ВЪ 6 ОКТАВЪ.', in German 'ABBILDUNG DER CLAVIATUR.', and in Hebrew 'אבבילדונג דער פיאנע קלאוויאטור מיט נאָטען פון 6 אָקטאווען.'. Below the titles, the page is divided into six sections, each representing an octave. The sections are labeled from right to left: 'דעקסטע אָקטאווע' (Rightmost octave), 'סינפטע אָקטאווע' (Second octave), 'פינערטע אָקטאווע' (Third octave), 'דריטע אָקטאווע' (Fourth octave), 'צווייטע אָקטאווע' (Fifth octave), and 'ערסטע אָקטאווע' (Leftmost octave). Each section contains a diagram of the piano keyboard with black and white keys. Above each keyboard diagram, there are musical notations (notes and stems) and Hebrew letters (א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, ק, ל, מ, נ, ס, ע, פ, צ, ק, ר, ש, ת) placed below the notes to indicate the pitch of each key. The rightmost octave is marked with '8va'.

לוח המקלדת של הפסנתר עם הדגמת תווים לשש אוקטבות

וויא דער געזאנג מיטקער אױט אפגעזאנדערט צום צוועק צו ערקלערען זינגען אונד שפיעלען פון נאמען, אונד ביידע צו זאממען ציעלען אויס צו גרייטען חכמת המזיקה אין דער הייליגער העברייאישער שפראכע אונד אונטער אונזער פאלק ישראל.

§ 1 תחבולת הנגינות.

הכתב אשר על פיו משמיעים צלצלי שמע נקרא „נגינות“ ויען כי הנגון מרכב מנגינות רמות ושפלות, על כן תחבולת קנו הראשונים להעמיד אותיות הנגינות על פני המשה קיום הנמתחים לארך הגליון זה ממעל זה, והמשת הקיום האלה יכללו בקרבם עשר מעלות, כי מציגין נגינות על הקיום וממעל להקיום, ועל עשר מעלותיהם הנגינות עולות ויורדות במ.

ואת תמונת המשת הקיום עם מספר צבא מעלותם:

§ 1 נאמענפלאן.

דער שריפט וועלכער מיט איהם ווייסקט מען טאנער אונד קלאנגען הערויס צו געבען הייסקט „נאמען“, אונד ווייל איין מעלאדיע ווערט צו זאממען גינעצט פון גידעריגע אונד הייכע טענער, דערום האבען דיא גרינדער פון דיא נאמען ערקונדיגט דעם פלאן צו שטעלען דיא נאמען אויף 5 ליניען וועלכע זיינען ליינג-אויס דעם פאפיר איינע העכער פון דיא אנדערע, אונד דיא פינף ליניען אינהאלטען אין זיך צעקן שטופען, דען דיא נאמען שטעלט זיך אויף דיא ליניען אונד איבער דיא ליניען, אונד אויף דיא שטופען פון דיא ליניען שטייגען דיא נאמען הערויף אונד העראפ.

דאס אױט דיא פינף ליניען מיט דעם צאל זייערע שטופען:

טענער פיר איילט אונד פיר טענער

§ 2 קני העור.

אבל חמשת הקיום האלה אינם מספיקים בעשר מעלותם לכלכל כל הנגינות מן השפל עד הרום היוצאות מגרון המזמרים ומכלי המזמרות, כי ישנן נגינות עמוק מנהם ויורדות מטה מטה, וישנן אשר ירדו מעט ויוכלו לעלות מעלה מעלה, ובהחמשת הקיום לא מצא להם מעלות ושלבים להעפיל להעלות ולהעמיד

§ 2 הילפס ליניען.

דאך אבער דיא פינף ליניען מיט זייערע צעקן שטופען קענען ניט אינהאלטען אלע טע-נער פון טינעקסטען ביז העכסטען וועלכע עם קען נאר געבען דורך זינגען אונד שפיעלען, דען עם גיבט טיעפערע טענער פון דיעזע, אנעלכע וואס שטייגען נאך העכער אונד העכער, אונד אין דיא פינף ליניען איז ווייניג פיר זייא

שנתיים לאחר הופעת הספר **זמרת יה** פרסם גולומב חוברת תווים ששמה **קול יהודה** בעלת כותרת משנה: "זמרת המון עם העברים, מנגינותם ושיריהם" (וילנה 1887). החוברת כוללת תווים של שתי עשרה יצירות: שישה ניגוני חתונה ושישה שירים, בהם לחן "ציון ציון", עיר אלהינו" שנזכר לעיל, המכונה כאן "קינה על ציון", ועוד חמישה שירים רובם משל צונזר. זאת ועוד, עוד שתי חוברות של גולומב ראו אור בשנת 1889 בוילנה, שתיהן מיוחדות לניגון "כל נדרי". האחת כוללת תווים לקול ולכינור, והשנייה לנגינת פסנתר, עם טקסט בעברית וביידיש.

גורלו של גולומב לא שפר עליו. מפעלו הספרותי נשכח, וספריו אינם זמינים כיום, גם לא בחנויות המתמחות בספרים ישנים. בעיקר קשים להשגה ספרי המוזיקה שלו. הוא, שהכשיר את הקרקע לבאים

אחריו והפיץ במאה ה-19 מידע ראשוני על חכמת המוזיקה בשפה העברית, נידח וזנח, ופועלו שקע בתהום הנשייה.

רשימה זו באה להציב לו יד וזכר.

עמוד השער של 'זמרת-יה מאת צבי ניסן גולומב (1885). אוסף פרטי של עידו אברביה

